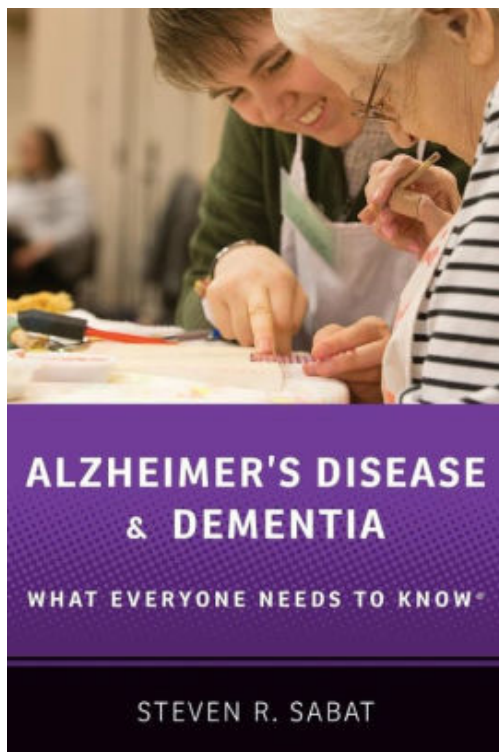

*Наталија Перишић**

**Приказ научне монографије: Steven R. Sabat,
ALZHEIMER'S DISEASE AND DEMENTIA
– WHAT EVERYONE NEEDS TO KNOW,
Oxford, Oxford University Press, 2018.**

* natalija.perisic@fpm.bg.ac.rs

Књига Стивена Сабата *Алцхајмерова болест и деменција – шта свако треба да зна*, настала је, према речима самог аутора, из потребе да научи више, али не о људима који живе са Алцхајмеровом болешћу, него од њих (стр. xiv). Стога је тон књиге подржавајући и оснажујући, садржи примере, уз научна објашњења низа чињеница од значаја за оне који живе са Алцхајмеровом болешћу (АБ).

Од седам поглавља у којима аутор развија своју аргументацију, у првом (*Деменција*) објашњава да је током читавог двадесетог века деменција била медиализована, што је имало за последицу то да су особе којима је дијагностификована деменција етикетиране као пацијенти (стр. 1). Двадесет први век јесте увео промену, развијањем бројних приступа карактеристичних по оријентисаности према особи и холистичком разумевању индивидуа. У том контексту, Сабат се залаже за преименовање стараоца (*caretaker*) особе која живи са деменцијом у партнера (*care partner*) особе која живи са деменцијом (стр. 10), сматрајући да овај други термин указује на интерактиван однос „двоје људи који раде заједно, у циљу да особа која има Алцхајмерову болест буде ангажована као особа, а не као пацијент“ (стр. 11).

У *Алцхајмеровој болести: биолошким аспектима* (друго поглавље) аутор систематично представља промене на мозгу у вези са АБ, начине њеног дијагностификовања, као и утицај лекова који се примењују у терапији АБ.

Треће поглавље, *Алцхајмерова болест: субјективно искуство*, аутор је посветио указивању на значај емпатичности, као и креирања односа поверења и поштовања са особом која живи са Алцхајмеровом болешћу – „први корак у настојању да разумемо какав је живот особе која има деменцију јесте да се повежемо са њом, отворено и искрено, да схватимо озбиљно оно што нам она говори, саосећајући са њеним страховима или анксиозношћу, пружајући речи утехе и заштите. Без обзира на одсуство ‘оријентације у времену и простору’ она је у стању да разуме добре намере у радњама других људи“ (стр. 55).

Фокус четвртог поглавља (*Оспе са Алцхајмеровом болешћу и друштво*) је на томе да се особе које живе са АБ не осећају сигурно у спољашњем окружењу. Аутор је ослонац за

ово становиште пронашао у Китвудовој теорији о малигном ставу према дијагнози, који може бити чак и несвестан од стране окружења, чиме оно деперсонализује и умањује осећај вредности код особе која живи са АБ. Изузев елиминисања малигног става према дијагнози, Сабат је навео још четири механизма које људи из спољашњег окружења могу применити, како би подстакли осећај сигурности код особе која живи са Алцхајмеровом болешћу: 1) заузимање свесног става према особи којој је дијагностификована АБ; 2) активно слушање; 3) индиректно кориговање у конверзацији и 4) обезбеђивање неанксиозног присуства (стр. 94-108).

Резилијентност, сопство (self) и креативност, што је уједно и наслов петог поглавља, представљају нека од најинтригантнијих питања у вези са особама које живе са Алцхајмеровом болешћу, али су уједно и квалитети које им заједница неоправдано рано одузима. Тиме она неповратно оштећује животе особа са АБ, како то аутор и аргументовано наводи, у вези са свим темама којима се бави у књизи.

Наведено се нарочито испољава у контекстима, амбијентима и облицима старања, бриге и заштите особа које живе са АБ. Насупрот фактичком поништавању особе која живи са АБ, аутор се залаже за примену приступа старања центрираног ка особи (*person-centred care*) у шестом поглављу књиге (*Врсте заштите и улога духовности*). Иако постоје примери примене овог приступа у установама за смештај особа које имају различите врсте деменције, они су ипак, сматра аутор, макар у Сједињеним Америчким Државама, изузетак. Међутим, приступ центриран ка особи могуће је доследније примењивати уколико особа живи у својој кући, о чему Сабат сведочи навођењем бројних примера. Можда су неке од најупечатљивијих порука ове књиге садржане управо у описима таквог старања о особама које имају АБ. На питање „како старање центрирано ка особи изгледа у свакодневном животу?“ (стр. 178) аутор одговара указивањем на значај сарадње са особом која живи са АБ и вредновањем њених осећања. Још једном, он на примерима аргументује корисност укључености особе која је добила дијагнозу у одлучивање о што више ствари из њеног свакодневног живота.

Наведеном приступу сродан је приступ старања центриран ка односима (*relationship-centred care*), сматра Сабат и уоквирава га у осећања. Све особе – особа која има АБ, партнер из породице, практичар, волонтер, треба да креирају односе који подстичу осећања сигурности, континуитета, припадања, сврхе, постигнућа и важности (стр. 190). Приступ старања центриран ка односима указује на додатну димензију: перспективе и осећања особе коју Сабат одређује као партнера из породице. С тим у вези, он поставља питања: да ли партнер може задржати самопоштовање и избећи осећање неуспеха, те да ли постоје позитивни аспекти његовог/њеног ангажовања? На ова питања он одговара потврдно, наводећи да се уз саветовање и едукацију о АБ, код партнера смањују стрес и остали негативни аспекти бриге о особи са АБ, а затим увећава смисао старања и бриге о особи са АБ.

Последње поглавље књиге (*А на крају...*) сугерише да дијагнозу Алцхајмерове болести можемо посматрати као изазов и као прилику (стр. 202). Кораци које је потребно предузети, када се она постави јесу, сматра Сабат:

- Прихватање деменције и недостатака повезаних са њом, али не тако да они постану наш једини фокус
- Ослањање на преостале снаге особе која живи са АБ
- Увиђање суштине особе са АБ, уз схватање колико снаге она улаже да се бори против оштећења мозга које деменција изазива
- Стално подсећање колико особи са АБ може бити повређен понос и колико се може осећати осрамоћено и колико јој стога може бити потребна подршка (стр. 206).

Као што наслова ове књиге и обећава, она представља читко написан и користан текст о Алцхајмеровој болести. Сви поднаслови су у форми питања, иза којих следе одговори засновани на истраживањима, студијама случаја и примерима из рада са особама које живе са АБ. Поруче о нужности холистичких приступа, прилагођених свакој особи посебно, аутор понавља доследно кроз читаву књигу. Иако и други аутори заступају сличне приступе, значај њиховог инкорпорирања у политике и праксе не може се пренагласити. Стога је сваки

глас који допире из правца заступања и поштовања људских права особа са деменцијом од непроцењивог значаја.